

Het recht van het kind om opgevoed te worden:
Who cares about what?

Jaap E. Doek

1. Inleiding

De beschouwingen in deze bijdrage worden in hoge mate gebaseerd op en gevoed door het internationale verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK). Derhalve lijkt het nuttig eerst enkele algemene opmerkingen te maken over dit Verdrag teneinde hierna volgende beschouwingen van de nodige achtergrond te voorzien. De gedachte dat eerst door het IVRK het kind als drager van (mensen)rechten is erkend berust op een misverstand.

Mensenrechten opgenomen in internationale verdragen daterend van voor de inwerkingtreding van het IVRK (2 september 1990), zoals het internationale verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten golden en gelden ook voor het kind om de eenvoudige reden dat het kind (ook) een mens is.

Desalniettemin is het IVRK een zeer belangrijk en uniek mensenrechtenverdrag en wel om onder anderen de volgende redenen:

- het IVRK is een bevestiging en tegelijk een specifieke uitwerking van het feit dat het kind drager is van mensenrechten en derhalve recht heeft op respect voor en genot van deze rechten;
- deze bevestiging en uitwerking hebben in de afgelopen 15 jaar geleid tot een indrukwekkende hoeveelheid nationale en internationale activiteiten die hebben bijgedragen aan een concrete erkenning van het kind als drager van mensenrechten, een erkenning die tot 1990 vrijwel geheel ontbrak;
- de bevestiging van het kind als drager van rechten heeft o.a. ook geleid tot veel aandacht voor het recht van het kind om haar/zijn mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen en het recht om gehoord te worden in gerechtelijke en administratieve procedures (art. 12). Het kind wordt meer en meer erkend als een actieve deelnemer in zaken die haar/hem aangaan in de context van onder anderen het gezin, de school, de buurt en de samenleving;
- de specifieke uitwerking van de mensenrechten van het kind is naar mijn mening de meest cruciale toegevoegde waarde van het IVRK. Bij wijze van voorbeeld: Artikel 24 van het Verdrag inzake burger- en politieke rechten bepaalt: "Every child shall have (...) the right to such measures of protection as are required by his status as a minor on the part of his family, society and the state". Het zal niet verbazen dat deze algemene bepaling niet of nauwelijks heeft geleid tot specifieke aanbevelingen van het comité (Human Rights Committee) belast met het toezicht op de naleving van het verdrag.

Het grote belang van het IVRK is dat dit recht op bescherming zeer gedetailleerd wordt uitgewerkt in onder anderen artikel 19, 32-36 en 38 in de beide Optional Protocols bij het verdrag.

Soortgelijke uitwerkingen kunnen worden gevonden voor het recht op gezondheidszorg (art. 24) en op onderwijs (art. 28 en 29) en voor bijvoorbeeld kinderen die asiel zoeken of als vluchteling worden erkend (art. 22), kinderen met handicaps (art. 23) en voor kinderen die strafbare feiten begaan (art. 37, 40).

Maar het IVRK bevat ook belangrijke uitwerkingen en voorzieningen betreffende de bescherming "on the part of the family, society and the State" (zoals vermeld in art.24 ICCPR).

De uitwerkingen komen hierna aan de orde bij de bespreking van het recht op opvoeding en de vraag Who cares about what?

2. Het recht om opgevoed te worden

In het IVRK zult u tevergeefs zoeken naar een artikel waarin uitdrukkelijk wordt bepaald dat het kind het recht heeft om opgevoed te worden.

Dit betekent niet zonder meer dat dit recht niet bestaat c.q. niet wordt erkend. Bij wijze van voorbeeld: in het IVRK vindt u geen uitdrukkelijke bepaling dat het kind het recht heeft om beschermd te worden tegen seksuele exploitatie of daarmee vaak verband houdende activiteiten (sale and trafficking). Toch wordt aangenomen dat een kind dit specifieke recht op bescherming heeft.

Dit recht volgt uit en is tegelijkertijd de basis voor de verplichting van Verdragsstaten om het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en daartoe alle passende maatregelen te nemen (zie art. 34 IVRK; en soortgelijke bepalingen betreffende de bescherming tegen drugsgebruik en -handel (art. 33) en verkoop en handel (art. 35). Kortom, een recht van een kind kan worden afgeleid uit een tekst van een artikel van het Verdrag omdat die tekst in feite een erkenning en een bescherming van een recht inhoudt en/of gericht is op verwezenlijking van een recht.

Voor de vraag of het kind het recht heeft om opgevoed te worden is artikel 18 IVRK van centrale betekenis en dat artikel kan als volgt worden samengevat:

- de ouders zijn de eerst verantwoordelijken voor de opvoeding en ontwikkeling van hun kind, een verantwoordelijkheid die zij gezamenlijk uitoefenen en waarbij het belang van het kind hun allereerste zorg (“basic concern”) is;
- de overheid (van een Verdragstaat) zal al het mogelijke doen om de erkenning van deze verantwoordelijkheid te verzekeren en zal aan ouders passende bijstand verlenen in de uitoefening van hun opvoedingsverantwoordelijkheid.

Deze bepalingen vinden hun verklaring en rechtvaardiging in slechts een ding: het recht van het kind om opgevoed te worden. Men kan deze gezamenlijke ouderlijke verantwoordelijkheid en de ondersteunende rol van de overheid (ook te vinden in art. 27 IVRK; zie hierna) beschouwen als de instrumenten voor de verwezenlijking van het recht van het kind om opgevoed te worden.

Maar wat betekent dit recht? Anders gezegd: welke aanspraken kan het kind aan dit recht ontleen en jegens wie? Dit brengt mij bij de vraag: “Who cares about what?” In de beantwoording van die vraag zal ik mij beperken tot de rol van de ouders en van de overheid (1).

Maar vooraf kort enige aandacht voor enkele fundamentele rechten van het kind (door het VN Comite ook wel aangeduid als General Principles) die voor een ieder die geroepen wordt om te zorgen voor c.q. bij te dragen aan de opvoeding van een kind van belang zijn.

De rechten van het verdrag moeten jegens elk kind worden geëerbiedigd en gewaarborgd zonder discriminatie van welke aard dan ook (art. 2 IVRK). Dit betekent onder anderen dat bij de opvoeding in welke setting dan ook (pleeg)-gezin, inrichting) kinderen gelijk behandeld moeten worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor meisjes en kinderen met een handicap. In de opvoeding mogen bepaalde kinderen niet worden achtergesteld maar ook niet worden voorgetrokken.

De overheid zal er met name voor moeten zorgen dat bijvoorbeeld kinderen in inrichtingen, kinderen behorend tot minderheden en vluchtelingen kinderen niet gediscrimineerd worden in de verwezenlijking van hun recht om opgevoed te

worden. Dit kan betekenen dat de overheid extra, bijzondere maatregelen moet nemen om discriminatie te voorkomen c.q. te corrigeren (ook bekend als: positieve discriminatie).

Bij alle maatregelen en beslissingen door wie ook genomen moeten de belangen van het kind de eerste overweging vormen (art. 3 IVRK). Het moge duidelijk zijn dat de vraag wat in concreto in het belang van het kind niet via een (magische) formule kan worden vastgesteld. Veel zal afhangen van de omstandigheden en de aard van de te nemen maatregel of beslissing.

Tenslotte verlangt artikel 12 IVRK dat het kind dat in staat is haar/zijn mening te vormen (ook) in alle opvoedingssituaties in de gelegenheid wordt gesteld die mening vrijelijk te uiten (the right to express those views in all matters affecting the child). Bovendien moet aan de mening van het kind gewicht worden toegekend in overeenstemming met haar of zijn leeftijd en rijpheid. Het vorenstaande geldt ook in formele gerechtelijke of administratieve procedures die het kind betreffen (art. 12, par. 2 IVRK). De aanbevelingen die het VN Comité voor de rechten van het kind aannam na de discussiedag in 2006 over het recht van het kind om te worden gehoord hebben betrekking op de toepassing van artikel 12 in verschillende settings (gezin, school, buurt, procedures) (2). Over het gezin wordt o.a. gesteld (par. 19): “the Committee recognizes that a participatory family structure where the child can freely express views provides an important model to encourage child participation in the wider society. Furthermore, it plays a preventive role in the protection against domestic violence and abuse”.

3. Recht op opvoeding: de rol van ouders

Het IVRK maakt zeer expliciet duidelijk zoals hiervoor opgemerkt dat ouders als eersten en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kind. Maar de vraag is wat in dat verband van ouders mag worden verwacht: waar moeten zij voor zorgen?

Het IVRK geeft geen gedetailleerd antwoord op die vraag. Het is geen opvoedingskookboek met handige recepten voor allerlei opvoedingssituaties afgestemd op bijvoorbeeld de leeftijd van het kind. Dit is niet alleen het gevolg van het feit dat het verdrag zich in de eerste plaats richt tot regeringen (van Verdragstaten) maar ook vanwege het feit dat zo'n kookboek niet te maken valt. Desalniettemin kan op basis van het IVRK wel in algemene zin iets worden gezegd over wat van ouders wordt verwacht bij hun inspanningen het recht van het kind op opvoeding (en ontwikkeling) waar te maken:

- in de eerste plaats verwijs ik naar hetgeen hiervoor is opgemerkt in verband met de betekenis van art. 2, 3 en 12 IVRK, ook voor de uitoefening van de ouderlijke taken met betrekking tot de opvoeding en ontwikkeling van het kind.
- voorts moeten de ouders, volgens artikel 27 IVRK, zorgen voor (“to secure”) levensomstandigheden die nodig zijn voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind, zij het met de realistische kanttekening “naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden”; uit het derde lid van dit artikel blijkt het wat die levensomstandigheden betreft minimaal te gaan om huisvesting, voeding en kleding.

Wat betreft de toepassing van artikel 12 heeft het VN Comité erop gewezen dat dit niet alleen geldt voor oudere kinderen: “As holders of rights, even the youngest children are entitled to express their views, which should be given due weight in

accordance with the age and maturity of the child. Young children are acutely sensitive to their surroundings and very rapidly acquire understanding of the people, places and routine in their lives, along with awareness of their own unique identity. They make choices and communicate their feelings ideas and wishes in numerous ways, long before they are able to communicate through the conventions of spoken or written language” (3).

- het spreekt vanzelf dat het recht van het kind om opgevoed te worden onder anderen ook betekent dat ouders verplicht zijn hun kind onderwijs te laten volgen en ervoor moeten zorgen dat hij/zij maximaal profiteert van de beschikbare gezondheidszorg.

Die vanzelfsprekendheid wordt echter met name in ontwikkelingslanden gehinderd door de financiële mogelijkheden. Veel ouders zijn te arm om kosten van onderwijs (schoolboeken, uniform, vervoer) te betalen. Het gaat het bestek van deze bijdrage te buiten uitvoerig op deze problematiek in te gaan, maar zij illustreert hoe moeilijk het kan zijn om de ouderlijke verantwoordelijkheid waar te maken. Ik kom hierna nog terug op de rol van de overheid in dit verband.

- het recht op bescherming tegen alle vormen van geweld en mishandeling (zie art. 19 IVRK) betekent dat ouders in de opvoeding van hun kind geen geweld mogen toepassen en dus ook geen gebruik mogen maken van lijfstraffen met inbegrip van de lichte vorm, ook wel aangeduid als de pedagogische tik;

- het naar mijn mening belangrijkste voorschrift voor de wijze waarop ouders hun opvoedingsverantwoordelijkheid behoren uit te oefenen is te vinden in artikel 5 IVRK. Daarin wordt erkend dat ouders het recht en de plicht hebben het kind te voorzien van passende leiding en begeleiding bij de uitoefening van de in het IVRK erkende rechten door het kind op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens (evolving capacities) van het kind.

Het voert te ver om in concrete details in te gaan op de betekenis van dit voorschrift. Ik zal derhalve volstaan met enige algemene opmerkingen en enige meer specifieke opmerkingen maken ontleend aan de opvattingen van het VN Comité neergelegd in enkele Algemene Commentaren (General Comments).

De betekenis van Artikel 5 IVRK voor het recht om opgevoed te worden zit hem in de daarin opgesloten impliciete regels (of zo men wil: veronderstellingen):

1. In het kader van haar/zijn opvoeding behoort het kind de mogelijkheid te worden geboden zijn rechten uit te oefenen in een (in beginsel) toenemende vorm van zelfstandigheid (in a manner consistent with her/his evolving capacities).

2. Het recht en de plicht van ouders om te voorzien in passende leiding en begeleiding wordt door de overheid geëerbiedigd. Dit impliceert dat ouders een grote ruimte moet worden gelaten om concrete invulling te geven aan “de leiding en begeleiding” waar zij in moeten voorzien. Bovendien wordt in beginsel - d.w.z. zolang er geen sprake is van schending van de rechten van het kind - aan het oordeel van de ouders overgelaten wat in dit verband verenigbaar is met de zich ontwikkelende mogelijkheden van het kind.

3. Het spreekt vanzelf dat dit oordeel in de praktijk grote verschillen kan vertonen, o.a. afhankelijk van de traditie en cultuur waarin het kind wordt opgevoed, maar ook van opvattingen over de “zich ontwikkelende mogelijkheden” in relatie tot het recht dat het kind wil uitoefenen.

Maar artikel 5 is niet alleen van belang in de opvoeding van oudere kinderen en adolescenten. Ook de zich ontwikkelende mogelijkheden van jonge kinderen moeten worden gerespecteerd omdat dit cruciaal is voor de verwezenlijking van hun rechten en om het VN Comité te citeren: “especially significant during early

childhood because of the rapid transformation in children's physical, cognitive, social and emotional functioning from earliest infancy to the beginning of schooling" (4).

Het begrip "evolving capacities" geeft aanleiding tot veel vragen als het komt tot een concrete vertaling (5). Wat daarvan ook zij, het is naar mijn mening duidelijk dat dit begrip mede bedoeld is om aan kinderen naarmate zij ouder zijn meer ruimte te geven voor een zelfstandige uitoefening van rechten. Maar moet die zelfstandige uitoefening aan een minimum leeftijd worden gebonden en wat betekent dit voor de ouderlijke opvoedingsverantwoordelijkheid? Hoe kan ervoor worden gezorgd dat de belangen van het kind op passende wijze worden beschermd als hij/zij zelfstandig een recht, bijvoorbeeld betreffende (het weigeren of toestaan van) een medische behandeling, uitoefent.

Het VN Comité heeft in zijn General Comment No 4 inzake Adolescent Health and Development (CRC/C/GC/2003/4) enige aanbevelingen gedaan, zoals

- adolescenten behoren toegang te hebben tot passende informatie van belang voor de bescherming van hun gezondheid, met inbegrip van informatie over "the use and abuse of tobacco, alcohol and other substances, safe and respectful social and sexual behaviours, diet and physical activity" (par. 26). Toegang tot die informatie behoort niet afhankelijk te zijn van ouderlijke toestemming;

- het recht van adolescenten op respect voor hun privacy en voor de daaraan verbonden vertrouwelijkheid moet strikt worden gerespecteerd. Dit betekent dat medische informatie betreffende adolescenten als vertrouwelijk moet worden beschouwd. Die informatie mag alleen met de toestemming van de adolescent worden doorgegeven aan derden met inbegrip van ouders; dit geldt meer in het bijzonder bijvoorbeeld voor de resultaten van HIV test (6). Het moge duidelijk zijn dat deze en dergelijke regels niet alleen vragen kunnen oproepen inzake de bescherming van de belangen van het kind maar ook dat elk land terzake tot uiteenlopende regelingen zal komen. De toepassing van het begrip "evolving capacities" in het kader van de IVRK praktijk is een proces in ontwikkeling en zal in elk geval gepaard moeten gaan met de nodige informatie en voorlichting voor ouders en beroepskrachten en vrijwilligers die werken met en/of voor kinderen. Tenslotte nog een enkele opmerking over normen en waarden.

Overheden en het IVRK houden zich terecht verre van het geven van concrete gedetailleerde voorschriften aan ouders en andere opvoeders in dat verband met uitzondering uiteraard van de opdracht de rechten van het kind te respecteren en zich te onthouden van schending van het recht van het kind (dit geschied bijvoorbeeld door het strafbaar stellen van seksueel misbruik, lichamelijk geweld, handel in/verkoop van kinderen voor seksuele exploitatie, dwangarbeid) (7).

Voor het overige is het aan de inzichten en opvattingen (religieuze of andere) van ouders overgelaten om te bepalen welke waarden en normen in de opvoeding een rol (behoren te) spelen.

Maar het is in dit verband toch van belang te wijzen op artikel 29 IVRK. Daarin staat dat landen die bij het Verdrag zijn aangesloten het eens zijn over de doelen die in het onderwijs moeten worden nagestreefd ("the education of the child shall be directed to"...). Het onderwijs dient erop gericht te zijn om het kind o.a. het volgende bij te brengen:

- eerbied voor de rechten en fundamentele vrijheden van de mens;
- eerbied voor haar/zijn ouders, eigen culturele identiteit, taal en waarden maar ook voor andere beschavingen;
- eerbied voor de natuurlijke omgeving.

Bij en door dit alles moet het kind worden voorbereid op een verantwoord leven in een vrije samenhang in de geest van (o.a.) begrip, vrede en verdraagzaamheid en van vriendschap tussen alle volken en diverse etnische groepen.

Als dit de erkende en aanvaarde waarden en normen zijn in het onderwijs van kinderen zou ik willen bepleiten dat ouders aan die waarden en normen ook aandacht besteden in de opvoeding van hun kinderen al was het alleen al om een (voor het kind problematische) kloof tussen thuis en school te voorkomen.

4. Recht op opvoeding: de rol van de overheid

Zoals hiervoor reeds opgemerkt wordt blijkt enkele specifieke bepalingen (art. 18, 27 IVRK) van de overheid verwacht dat zij waar nodig ouders bijstand verleent bij hun inspanningen om het recht van het kind om opgevoed te worden te verwezenlijken. Maar de traditionele opvatting dat de overheid in verband met de opvoeding uitsluitend een subsidiaire rol speelt doet geen recht aan de verplichtingen die een overheid onder het IVRK heeft aanvaard. Men kan naar mijn mening een onderscheid maken tussen de primaire, voorwaarden scheppende en de subsidiaire aanvullende/ondersteunende rol van de overheid. Over elk van deze rollen enkele opmerkingen.

4a De primaire, voorwaarden scheppende rol

Het recht van het kind om opgevoed te worden betekent dat aan verscheidene basisvoorwaarden moet zijn voldaan. Het scheppen van diverse van deze basisvoorwaarden behoort tot de primaire verantwoordelijkheid van de overheid. De kern van deze verantwoordelijkheid is te vinden in artikel 4 IVRK: overheden moeten alle passende wetgevende, bestuurlijke en andere maatregelen nemen om de rechten in het IVRK te verwezenlijken. Wat betreft economische, sociale en culturele rechten moet de overheid die maatregelen nemen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dat toelaten. Meer concreet: de arme landen zullen vaak minder middelen hebben dan de rijke (westerse) landen om bijvoorbeeld het recht op gratis basisonderwijs volledig te verwezenlijken. Maar alle verdragstaten hebben de plicht zich maximaal in te spannen om te zorgen dat onderwijs en (primaire) gezondheidszorg voor alle kinderen toegankelijk zijn en aan bepaalde kwaliteitsnormen voldoen (zie art. 28, 29 en 24 IVRK) omdat het basisvoorwaarden zijn voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind.

Tot de basisvoorwaarden voor het verwezenlijken van het recht van het kind om opgevoed te worden moet ook worden gerekend een effectief systeem van bescherming. Het is een primaire verantwoordelijkheid van de overheid om via wetgevende, bestuurlijke en andere maatregelen zo'n systeem in het leven te roepen en in stand te houden met inbegrip van de nodige preventieve maatregelen (zie o.a. art. 19 IVRK). Het voorkomen en bestrijden van alle vormen van kindermishandeling moet hoog op de politieke agenda van de overheid staan (8) Tenslotte behoort het naar mijn mening tot de primaire verantwoordelijkheid van de overheid instellingen, voorzieningen en diensten voor kindercare in het leven te roepen en in stand te houden ter ondersteuning van ouders bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen. Dit is te vinden in artikel 18, lid 2 IVRK. Dit is een algemene ondersteuning bedoeld voor alle ouders, dat wil zeggen: niet gekoppeld aan specifieke noodsituaties in de opvoeding. Het is ook belangrijk erop te wijzen dat deze bijstand bedoeld is om de toepassing van de rechten in het IVRK te waarborgen en te bevorderen (aldus de

eerste regels van lid 2 van art. 18). Dit betekent naar mijn mening dat het recht en de plicht van ouders om hun kinderen bij de uitoefening van hun rechten leiding en begeleiding te geven niet alleen door de overheid moet worden geëerbiedigd (art. 5 IVRK) maar dat zij die ouders daarin ook de nodige bijstand moet verlenen (art. 18, lid 2 IVRK) Dit laatste kan geschieden bijvoorbeeld via gerichte voorlichtingscampagnes maar ook via concrete advisering en ondersteuning via voorzieningen zoals in Nederland de voorgenomen oprichting van centra voor Jeugd en Gezin.

4b. De subsidiaire, aanvullende c.q. ondersteunende rol

In dit verband moet in de eerste plaats worden gewezen op artikel 27 IVRK: als de ouders om financiële of andere redenen problemen hebben met hun primaire verantwoordelijkheid om te zorgen voor een passende levensstandaard voor hun kind moet de overheid maatregelen nemen om hen te helpen (art. 27, lid 3 IVRK) Dit kan meer specifiek en voor het geval daaraan behoefte bestaat betekenen dat de overheid materiele bijstand moet verlenen, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting. In dit verband zij erop gewezen dat artikel 26 erkent dat elk kind het recht heeft de voordelen te genieten van voorzieningen van sociale zekerheid. Bij de toekenning van die voordelen zal rekening worden gehouden met de middelen en omstandigheden van het kind en zijn ouders. Het wordt aan de nationale overheden overgelaten om te bepalen aan welke voorwaarden moet worden voldaan om voor die voordelen in aanmerking te komen. Maar dit laat onverlet dat de overheid een dergelijk vangnet van sociale zekerheid in het leven moet roepen.

Concrete uitwerkingen van de subsidiaire rol van de overheid zijn ook te vinden in artikel 18, lid 3: waarborgen dat kinderen van werkende ouders de (extra) zorg krijgen waarvoor zij in aanmerking komen, en in artikel 23, lid 2 en 3: stimuleren en waarborgen dat aan het gehandicapte kind en haar/zijn ouders de bijzondere zorg wordt verleend waarvoor zij in aanmerking komen.

Voorts kan nog worden gewezen op artikel 27, lid 4 waarin van de overheid wordt verwacht dat zij ondersteuning verleent (via alle passende middelen) om te verzekeren dat kinderalimentatie ook metterdaad wordt betaald door de persoon (meestal één van de ouders) die daartoe verplicht is.

Samenvattend moge duidelijk zijn dat naast de primaire verantwoordelijkheid van ouders voor de opvoeding van hun kinderen de overheid belangrijke voorwaarden scheppende en ondersteunende verantwoordelijkheden heeft om ervoor te zorgen dat het recht van het kind om opgevoed te worden zo optimaal mogelijk wordt verwezenlijkt.

5. De afdwingbaarheid van het opvoedingsrecht

Na al het voorafgaande is een voor de hand liggende vraag wat een kind kan doen om ervoor te zorgen dat degenen die gehouden zijn om haar/zijn recht om opgevoed te worden te verwezenlijken, hun verplichtingen nakomen.

De traditionele juridische reactie op deze vraag leidt veelal tot een discussie over de gerechtelijke acties die een kind kan instellen, in dit geval tegen zijn ouders of de overheid. Maar ik zou in dit verband in de eerste plaats het accent willen leggen op de rol van de samenleving als geheel (sociaal, politiek etc.) voor een optimale verwezenlijking van het recht om opgevoed te worden. Centraal daarin moet zijn een doorgaande systematische voorlichting aan ouders, kinderen en

beroepskrachten en vrijwilligers op het terrein van jeugd- en kinderschuld o.a. via het aanbieden van ouderschaps cursussen en trainingen.

De overheid moet ervoor zorgen, waar nodig, met politieke en sociale druk en acties, dat zij haar voorwaarden scheppende en ondersteunende rol waarmaakt. Ouders moeten met argumenten, o.a. ontleend aan het belang van hun kind en het IVRK, bewogen en geholpen worden om te bevorderen dat zij hun opvoedingsverantwoordelijkheid waarmaken in overeenstemming met het IVRK. Ouders en kinderen moeten in een sfeer van begrip en overleg waarin ook recht wordt gedaan aan artikel 12 IVRK, proberen meningsverschillen, bijvoorbeeld over de keuze van vervolgonderwijs, op te lossen.

Kinderen wier opvoedingsrecht verwaarloosd of bedreigd wordt moet een gemakkelijk toegankelijke mogelijkheid worden geboden om hun zorgen te uiten, bijvoorbeeld via een kindertelefoon die advies kan verschaffen of om een klacht in te dienen, bijvoorbeeld bij een kinderombudspersoon.

In dergelijke situaties bestaat in de meeste landen een bij de wet geregelde mogelijkheid om in te grijpen teneinde het opvoedingsrecht van het kind te beschermen. Maar als deze en andere middelen van overleg en bemiddeling hebben gefaald om het recht om opgevoed te worden in overeenstemming met het IVRK te verwezenlijken kan gerechtelijke actie nodig zijn. Wat dit in concreto betekent zal van land tot land verschillen. Zo kent Nederland de mogelijkheid dat een minderjarige bijgestaan door een bijzondere curator, een conflict met zijn ouders aan de rechter voorlegt.

Daarnaast is het mogelijk dat de overheid in rechte wordt aangesproken door bijvoorbeeld de ouders als zij niet of onvoldoende voorziet in de behoefte van ouders aan materiele ondersteuning bij hun inspanningen om het kind een passende levensstandaard te bezorgen.

Het gaat dit bestek te buiten in te gaan op de diverse (juridische) haken en ogen van de afdwingbaarheid van het recht om opgevoed te worden.

Maar de mogelijke suggestie dat dit recht helemaal niet afdwingbaar zou zijn is naar mijn mening niet terecht.

Het recht van het kind om opgevoed te worden is een belangrijk onderdeel van het IVRK dat ook duidelijk maakt wie (mede) verantwoordelijk zijn voor de verwezenlijking van dit recht en wat in dit verband van hen wordt verwacht.

NOTEN

1. In bepaalde omstandigheden kunnen anderen dan de (natuurlijke) ouders ervoor (moeten) zorgen dat het recht van het kind om opgevoed te worden wordt verwezenlijkt zoals bijvoorbeeld een stiefvader, een pleegouder en in verscheidene landen de familie (extended family) Het voert te ver op de specifieke aspecten van deze opvoedingssituaties in te gaan.

2. Elk jaar wijdt het VN Comité gedurende zijn sessie in september één dag aan een discussie over een bepaald thema. Deelname aan die dag staat open voor elke geïnteresseerde en is gratis (maar men moet er wel voor naar Geneva gaan).

Mede op basis van de voor de discussiedag ingediende papers en de discussie op de dag zelf, worden aanbevelingen, besproken en aangenomen door het Comité, gepubliceerd. In 2006 was de “Day of General Discussion” gewijd aan “The right of the child to be heard”, gevolgd door aanbevelingen betreffende dit onderwerp. Zie voor verdere informatie de website van het Comité

www.ohchr.org/english/bodies/crc/index.htm

De discussiedag 2007 (21 sept. 2007) is gewijd aan het tweede deel van artikel 4 IVRK.

3. Zie General Comment No 7 (CRC/C/GC/2005) Implementing Child Rights in Early Childhood, par. 14.

4. Idem, par. 17.

5. Zie voor uitvoerige bespreking en analyse Gerison Lansdown, The Evolving Capacities of the Child. UNICEF Innocenti Research Centre Florence 2005.

6. Voor meer informatie over de opvattingen van het VN Comité betreffende HIV/AIDS en de rechten van het kind zij verwezen naar General Comment No 3 over “HIV/AIDS and the rights of the child” van maart 2003 (CRC/GC/2003/3)

7. Zie in dat verband bijvoorbeeld artikel 3 van het Optionele protocol inzake de handel in kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie.

8. Zie in dit verband ook de opvattingen en aanbevelingen van het VN Comité neergelegd in General Comment No 8 (CRC/GC/8/2006) over The Right of the Child to Protection from Corporal Punishment and other Cruel or Degrading Forms of Punishment (articles 19, 28(2) en 37 inter alia)